

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Kataríny Arias
Social dynamics in the material culture – Pottery of the late Old Kingdom
from the complex of Princess Sheretnebtj at Abusir South
předkládané v roce 2017 na Českém egyptologickém ústavu FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Předložená práce studuje keramický materiál objevený během archeologického výzkumu hrobového komplexu princezny Šeretnebtj v jižním Abúsíru v širokém architektonickém, archeologickém, sociálním, historickém, epigrafickém a kulturním kontextu vývoje staroegyptského státu během doby Staré říše – především druhé poloviny tohoto období. Tento materiál je analyzován pomocí standardních keramologických metod a to i za použití inovativních přístupů. Autorka ve své disertační práci ukazuje schopnost analýzy a syntézy a to v diachronním rámci. Tato práce je příslibem úspěšné samostatné vědecké práce Mgr. Arias a představuje významný posun v našem poznání keramické produkce v oblasti Abúsíru v druhé polovině Staré říše.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Mgr. Arias k tématu přistoupila zodpovědně a vytyčené téma diskutuje z více úhlů pohledu – tedy nejen na základě archeologicky zkoumaných keramických kontextů, ale i z hlediska vývoje zádušní architektury, genderu, rankovního systému staroegyptské společnosti v době Staré říše a dalších aspektů. Práce je psána srozumitelným jazykem, autorčiny závěry jsou dobře vyargumentovány a ilustrační část odpovídá svou kvalitou i kvantitou textu. Předpokládám, že autorka plánuje tuto práci publikovat, proto doporučuji, aby se v takovém případě zabývala několika kritičtějšími poznámkami které jsou uvedené dále v tomto posudku.

Předložená práce je velmi rozsáhlá – obsahuje 357 stran textu, 38 stran bibliografických odkazů a několik set ilustrací a fotografií; samotný text obsahuje velké a dostatečně množství bibliografických odkazů. Předloženou práci považuji za velmi kvalitní příklad pečlivě odvedené vědecké práce a doufám, že budou její parciální výsledky nebo spíše že celý text bude v podobě publikace co nejdříve představen vědecké veřejnosti.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Způsob autorčina výkladu a argumentace je srozumitelný a logický. Obojí vede k odpovědím na postavené otázky předložené práce – tedy zařadit keramické nálezy z komplexu princezny Šeretnebtj do širšího rámce vývoje staroegyptské společnosti a materiální kultury v době Staré říše. Výstavba textu je logická a je vždy jasná, proč autorka použila konkrétní fakt nebo názor ve svém dokazování.

Co se týče členění práce, mám k němu jednu výtku: i když chápu proč autorka zařadila kapitulu diskutující typologii keramiky z jižního i centrálního Abúsíru, tedy její *Abusir Ceramic Classification system* až za čtvrtou kapitolu (viz abstrakt práce, str. 6) dle mého názoru by bylo účelnější, kdyby představení tohoto klasifikačního systému Mgr. Arias *předřadila* kapitole, kde diskutuje archeologické situace, v nichž byly keramické nálezy odkrývány, tedy kapitole třetí (a i čtvrté kapitole). Podle mého

názoru by bylo účelné, kdyby se mohla k tomuto systému odkazovat již téměř od počátku své práce).

2. Formální úroveň práce

Autorka pracuje koherentně se zkratkami, bibliografickými odkazy, odkazy pod čarou používá v míře a v podobě, které odpovídají potřebnosti v nich obsažených informací a komentářů. V souvislosti s formálními požadavky bych vytknul snad jen nezcela jednotné přepisování staroegyptských jmen, např. Neferirkare x Niuserra, apod. Jazyková úroveň práce je vysoká, autorka argumentuje stručně a jasně; v práci se nevyskytují zjevné pravopisné chyby.

Jako čtenář bych v případě analytických kapitol – tedy kapitoly šesté a sedmé – ocenil výraznější členění textu, to by jistě orientaci v textu, která je v případě těchto analytických kapitol ne úplně jednoduchá.

Poměrně rozsáhlou část práce tvoří její druhý díl, *Plates*, který obsahuje podstatnou část obrazových příloh. Tato část je velmi pečlivě připravena a kvalitně ilustruje autorčin text a argumentaci. V tomto ohledu bych chtěl ocenit kvalitu překresů keramiky, které autorka připravila ve spolupráci s Lucií Vařekovou.

V případě druhého dílu disertační práce mám dvě výtky, jednu obsahovou, druhou formální. Podle mého názoru chybí v případě v šesté kapitole příslušná grafická příloha, především s ohledem na různé architektonické prvky a vývojové tendence – jako například vyobrazení porovnávající – v řezu – mezi sebou hloubku jednotlivých šachet, které jsou součástí diskutovaného hrobového komplexu; chybí i plány některých diskutovaných hrobek nebo ilustrace nálezů z dalších lokalit. Dále, vzhledem k tomu, že se autorka snažila použít co největší množství ilustrací a fotografií a ty vměstnat na co nejmenší tiskovou plochu, jsou popisky k ilustracím někdy ne zcela přehledné – v případě mnou předpokládané publikace této práce proto doporučuji jisté rozvolnění layoutu obrazové přílohy.

3. Práce s prameny či s materiálem

Metodologický přístup zcela odpovídá zvolenému tématu – autorka vychází především z primárních dat získaných během archeologických výzkumů v Abúsíru, z nichž se valně většině také osobně zúčastnila. Používá ve své argumentaci dokumentaci, kterou sama pořídila v terénu a dále rozpracovala na pražském pracovišti Českého egyptologického ústavu. Analýzy keramických nálezů jsou ve svém metodologickém ukotvení koherentní a použité metody dobře prodiskutované a provedené.

Mgr. Arias samotnou databázi primárních pramenů podrobuje kritice a diskusi, potřebným především z hlediska jejich výskytu v primárních, sekundárních či terciárních archeologických kontextech. Autorka v této souvislosti také dostatečně diskutuje teoretický rámec této problematiky a uvádí k tomu aktuální publikační zdroje.

Autorka přistupuje i k sekundárním pramenům dostatečně kriticky, je vždy jasné kdy jde v její argumentaci o primární a kdy o sekundární pramen. Sekundární prameny používá v míře a formě zcela odpovídajících jejich použití. Neshledal jsem, že by v rámci diskuse byl opomenut některý ze zásadních sekundárních pramenů.

I přes veskrze pozitivní vnímání autorčina textu, dovoluji si udělat několik kritických poznámek. V případě příkladových studií týkajících se socioekonomického postavení osob pohřbených v Šeretnebejině komplexu a porovnávajících ženské a mužské pohřby diskutovaných v šesté kapitole bych očekával, vzhledem k hlavnímu tématu předložené práce, hlubší analýzu založenou na rozsáhlejších použití statistických metod. Je zřejmé, že autorka byla omezena nízkým počtem primárních kontextů, ale i tak bych očekával hlubší diskusi v tomto ohledu. Na jiných místech textu se autorka přitom odkazuje na svoje statistické analýzy keramického materiálu. Její souhrn důkazů by tak byl podpořen pádnějšími argumenty. S ohledem na tuto případovou studii (tedy kap. 6. 1. 2.)

podle mého názoru také chybí diskuse týkající se pohřbů dětí – a to při vědomí, že tato otázka je velmi těžko řešitelná, v archeologické literatuře obecně nepříliš diskutovaná. Ohledně debaty týkající se kamenných sarkofágů použitých pro pohřby žen z centrálního Abúsíru v textu chybí zmínka o tom, že v pyramidě Lepsius č. 24 byly nalezeny v literatuře již publikované fragmenty žulového sarkofágu, který patřil anonymní královně, snad manželce panovníka Niuserra.

4. Vlastní přínos

Práce rozhodně není kompilátem, autorka ji připravila na základě keramologické analýzy více jak 20 000 nálezů – především fragmentů keramiky, ale i kompletních nádob. Použité metody odpovídají zvoleným úkolům práce. Jako zásadní vidím další rozpracování na klasifikačním systému abúsírské keramiky datované do období Staré říše, který autorka několik let úspěšně rozvíjí. Tato typologie není ze zřejmých důvodů důležitá pouze pro práci týmu ČEgÚ FF UK v Abúsíru, ale i v kontextu přinejmenším memfidské nekropole. To ostatně ukazuje i jedna z případových studií šesté kapitoly (tedy kap. 6. 3. 2.), kde autorka diskuje vývoj keramiky v kontextu celé memfidské nekropole.

Autorka přináší vlastní pohled a zvolenou problematiku – v tomto ohledu jsou dle mého názoru důležité její úvahy ohledně tzv. rituálních šachet, které autorka interpretuje jako balzamovací depozity. Vzhledem k tomu, že v diskutovaném, tedy Šeretnebejině pohřebním komplexu nebyly tyto specifické kontexty odkryty, by snad bylo účelnější, kdyby byly diskutovány až v šesté kapitole, tedy v rámci jedné z případových studií, a ne ve čtvrté kapitole.

Za přínosné považuji také autorčinu diskusi, která se týká primárních, sekundárních a terciárních archeologických kontextů a která je obsažena ve druhé a především ve čtvrté kapitole – autorka v ní používá širokou a aktuální teoretickou základnu a opět tak překračuje lokální pohled na tuto problematiku.

IV. Dotazy k obhajobě

Otázky pro obhajobu vyplývají z výše zmíněného:

1) Zajímá mě, zda autorka při interpretaci v rámci případových studií v kap. 6. 1. 1., 6.1.2., 6.2.1. vycházela ze statistického rozboru příslušných keramických kontextů – z textu to totiž jasně nevyplývá;

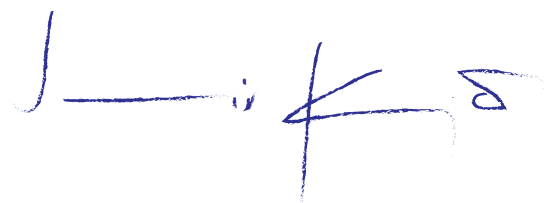
a dále

2) jaký je autorčin náhled na problematiku dětských pohřbů v kontextu Staré říše a jak se projevují, je-li to vůbec na základě keramického a archeologického materiálu možné v archeologickém a sociologickém kontextu.

V. Závěr

S potěšením můžu prohlásit, že předložená disertační práce Mgr. Arias splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto tuto práci doporučuji k obhajobě a klasifikuji jako *prospěšla*.

V Praze, 16. srpna 2017

Doc. Mgr. Jaromír Krejčí, Ph.D. ČEgÚ FF UK